

לשכת רב הקמפוס

הפקולטה למדעי היהדות

דף שבו עי

פרשת אמר ול"ג בעומר, תשס"ז
מספר 702

מאת המרכז ללימודי יסוד ביהדות
ע"ש הלנה ופאול שולמן

תספורת בליל ל"ג בעומר - בירור שיטת הרמ"א

כתוב בשולחן ערוך: "ואין להסתפר עד יום ל"ד בבוקר". על זה השיג הרמ"א וכתב: "ובמדינות אלה אין נוהגין כדבריו, אלא מסתפרים ביום ל"ג... ואין להסתפר עד ל"ג בעצמו ולא מבערב (מהרי"ל)". המשנה ברורה, בהתייחסו לדברי הרמ"א, ציין (ס"ק י"א): "ולא מבערב. ויש מאחרונים שמקלין להסתפר מבערב [מ"ט וא"ר]. וסיים אליה רבה, דמכל מקום לעניין נישואין לא ראיתי מקילין כי אם ביום ל"ג בעומר עצמו ולא בלילה שלפניו".

ממקרא דברים אלה מוכח שהמשנה ברורה למד מדברי הרמ"א "ולא מבערב" שבלייל ל"ג בעומר אסור להסתפר, רק הוסיף שיש מן האחרונים המקלים להסתפר כבר בלילו של ל"ג בעומר. גם הב"ח פסק במפורש (בלי להזכיר את הרמ"א) "ואין מסתפרין אלא בל"ג בעומר עצמו ביום ולא בלילה שלפניו", והסביר שם שתלמידי רבי עקיבא מתו במשך ל"ג ימים של ספירת העומר, וביום ל"ג מקצת היום ככולו, לכן אסור להסתפר אלא מן הבוקר.²

ואולם החיד"א כתב בשם מור וקציעה:³ "ולא מבערב. פירוש יום שלפניו כמו שאומרים ערב שבת ערב יו"ט, אבל בליל ל"ג בעומר ודאי לפי המנהג מותרין, שנוהגים היתר בל"ג ואין חילוק לילו מיומו". בסוף דברי הרמ"א המצוטטים לעיל הודפס בסוגריים שמהרי"ל הוא מקור הדין הזה ברמ"א. אם נעייין בספר מהרי"ל, נמצא כתוב:⁴

אמר מהרי"ל סג"ל אע"ג דאיתא בגמרא דתלמידי רבי עקיבא מתו בין פסח לעצרת, מכל מקום עושין ביום ל"ג בעומר יום שמחה משום דמתו רק הימים שאומרים בהם תחינה בשבעה שבועות העומר, וכל יום שאין אומרים תחינה לא מתו, והשתא דל מן המ"ט יום של ספירה, ז' ימי החג, וג' ימים דחל בהן ראש חודש, שניים לאייר ואחד לסיון, וז' שבתות, פשו להו (נותרו להם) ל"ב, נמצא דלא מתו רק ל"ב ימים לכן, כשכלו אותן ל"ב ימים שמתו, עושין למחרתם שמחה לזכר.⁵

פירוש דבריו הוא שלא תיקנו אבלות בימים שבהם מתו תלמידי רבי עקיבא, אלא שמאחר שבין פסח לעצרת מתו במשך ל"ב ימים, הרי נוהגים קצת אבלות במשך ל"ב ימים ברציפות לזכר אותו מאורע, וכשתמה תקופה זו מציינים את סיומה ביום שנוהגים בו שמחה. על כל פנים, מהרי"ל גורס שמתו רק ל"ב יום, לכן אין מקום לנהוג אבלות אור ליום ל"ג ולאסור תספורת.⁶

באליה זוטא הדין בדברי הרמ"א פירש בתחילה בדומה למשנה ברורה, אך בהמשך כתב:⁷ מיהו נראה לי דמה שכתב ולא מבערב, רצונו לומר שלא יסתפר יום ל"ב סמוך לערב עד יום ל"ג... וכן פסק מלבושי יו"ט ממה שאין אומרים תחנון בערב, אלא שלא הזכיר מידי מדברי הרמ"א ומטה משה. גם דעת הלבוש נראה דמותר בלילה.⁸

¹ או"ח סימן תצ"ג סעיף ב.

² כן פסק קיצור שולחן ערוך בסימן ק"כ סעיף ו.

³ מחזיק ברכה, סימן תצ"ג סעיף ה.

⁴ ספר מהרי"ל - מנהגים, הוצאת מכון ירושלים, פרק דיני הימים שבין פסח לשבועות, אות ז' עמוד קנ"ו.

⁵ ראו מה שהקשו בעל הלבוש ואליה רבה בסימן תצ"ג על חשבון ימים זה ומה שניסה כל אחד מהם לתרץ.

⁶ יצוין שהמהרי"ל החמיר על עצמו ולא הסתפר בכל התקופה שבין פסח לעצרת.

⁷ שם ס"ק (1).

מאחר שמהרי"ל הוא מקור דין הרמ"א, נמצא שלאור דברי מהרי"ל המצוטטים הפירוש שנקט מור וקציעה בדברי הרמ"א והפירוש השני שנקט האליה זוטא בדברי הרמ"א עדיפים לכאורה על הפירוש שנקט משנה ברורה.

לסיכום: אם בתחילה סברנו מעיון בדברי הרמ"א והמשנה ברורה שהרמ"א סובר שליל ל"ג בעומר אסור בתספורת, הרי לכאורה מצאנו שהן מהרי"ל הן הרמ"א שהלך בעקבותיו התירו ליל ל"ג בתספורת. כך פירשו את הרמ"א להיתר הן מור וקציעה הן החיד"א שציטט את מור וקציעה הן האליה זוטא. עוד מצאנו שלדעת האליה רבה הלבוש, תלמידו של הרמ"א, מתיר אף הוא להסתפר בליל ל"ג בעומר.

עו"ד מרדכי מנוביץ

בני-ברק

הדף מופץ בסיוע קרן הנשיא לתורה ולמדע

⁸ דין זה לא נאמר במפורש מפי הלבוש, והאליה זוטא התבטא שמדבריו "נראה דמותר בלילה". אולי אליה זוטא דייק דין זה בלבוש מתוך מה שאמר (סוף סעיף ב') "ואם כן לא מתו רק ל"ב יום, לכן מסתפרים ביום ל"ג". כלומר מאחר שמתו ל"ב ימים בלבד, הרי יום ל"ג כולו, גם לילו, צריך להיות מותר בתספורת. עוד אפשר שהאליה זוטא דייק דין זה ממה שהלבוש הקשה שהימים שלא אומרים בהם תחינה (תחנון) עולים למניין ט"ז, אם כן נשאר ל"ג ימים שמתו בהם, אבל לפי זה לא היה לנו להסתפר גם כן אלא עד יום ל"ד", ומזה שלא תירץ שביום ל"ג מקצת היום ככולו משמע שלשיטתו ביום שאין מסתפרים בו אין מסתפרים בכולו, וכיום שמסתפרים בו מסתפרים בכולו, דהיינו גם בלילו. עוד אפשר לומר שאליה זוטא דייק דין זה מדברי הלבוש שבאלו הארצות נוהגים "שביום ל"ג דווקא מסתפרין ונושאים ואין אומרים בו תחנון, ולא לפניו ולא לאחריו עד העצרת, ולפי מנהגנו זה הוא טעמא אפשר משום דקי"ל דבו ביום בלבד לא מתו", ואם ביום זה לא מתו, יש להתיר הן ביום הן בלילה.